

Nota voor Burgemeester en Wethouders

Team: Projecten, Realisatie en Ontwikkeling

Onderwerp:

Advies en vervolgstappen aangaande gewenste verplaatsing kunstwerk Ruud van de Wint door Saxion

Notagegevens

Bestuursorgaan	: B-en-W 31-05-2022
Notanummer	: 2022-483
Datum	: 31-05-2022
Programma	: 05-Ruimtelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	: Wethouder Grijzen,
Bijlage(n)	: 22-05-09 Waarderingsformulier en advies verplaatsing Ruud van de Wint.pdf

Parafering

23-05-2022: Programmamanager Ruimtelijke Ontwikkeling

Agendering

* 23-05-2022: Gemeentesecretaris/algemeen directeur

Definitieve akkoord

1-06-2022

B & W d.d.: 31-05-2022

Besluit

1. Het bijgevoegde advies van gemeentelijke Adviesraad Kunst in de Openbare Ruimte met betrekking tot het kunstwerk in eigendom van Saxion over te nemen
2. In opvolging van dit advies, met Saxion gezamenlijk op te trekken in de verkenning van de ruimtelijke inpasbaarheid van het kunstwerk in relatie tot de gewenste openheid en toegankelijkheid in het kader van de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de Kien

De nota en het besluit openbaar te maken.

Inleiding

In 2012 is de hoofdentree van Saxion verplaatst van de Handelskade naar de zijde zichtbaar vanaf het spoor. Naar aanleiding van die veranderende context voor het door Saxion aangeschafte kunstwerk van Ruud van de Wint aan de zijde Handelskade is door Jan Kroon van het Bolkesteinfonds, samen met Saxion het initiatief genomen om de verplaatsing van het kunstwerk te onderzoeken. Door gebrek aan ruimte zou het kunstwerk onvoldoende tot zijn recht komen. Tevens was de bij het kunstwerk behorende vernevelaar buiten werking gesteld, aangezien deze in combinatie met het materiaal overlast bleek te veroorzaken voor de gebruikers en bezoekers van Saxion. In 2018-2019 is serieus gekeken naar de mogelijke verplaatsing van het kunstwerk in de Binnengracht. De toenmalige gemeentelijke Adviesraad Kunst in de Openbare Ruimte (KOR) was daar bij betrokken. Dit heeft destijds, met name om financiële redenen geen vervolg gekregen. In 2020 zijn rondom het Ontwikkelperspectief de Kien opnieuw gesprekken gevoerd met Saxion. Saxion is partner van de Kien en voornemens om het gebouw aan de Handelskade ten dele te verbouwen en de voormalige hoofdentree van Saxion weer een grotere rol toe te bedelen in de verbinding met de Kien en de binnenstad.

Deze interne aanpassingen, aanpassingen aan de gevel en bijhorende vergroening passen goed in het Ontwikkelperspectief van de Kien. In eerste studies van Saxion is ten behoeve van de openheid, het kunstwerk komen te vervallen. Hiermee zijn de gesprekken omtrent de gewenste verplaatsing door Saxion, met behulp van het Bolkesteinfonds, opnieuw opgestart. Conform de procedure omtrent advisering door de Adviesraad Kunst in de Openbare Ruimte is op basis van bijgevoegd Waarderingsformulier, na presentatie van de mogelijke alternatieve locaties door de stedenbouwkundige betrokken bij de Kien/Centrumschil, opnieuw een advies geformuleerd. Dit advies gaat niet door op verplaatsen, maar ziet met de huidige ontwikkelingen juist meer mogelijkheden voor een betere inpassing op de huidige locatie. De huidige ontwikkelingen zijn tweeledig: Saxion werkt aan een plan voor de verbeterde positionering en doorstroom en uitstraling van het huidige pand; de Gemeente werkt een handelingsperspectief uit met inspiratie en kaders ten behoeve van een eenduidige toekomstige buitenruimte die aansluit bij de groene, slimme en gezonde Stadscampus de Kien, zoals verwoord in het Ontwikkelperspectief.

Beoogd maatschappelijk resultaat

Met het onderzoek naar de gewenste inpassing op de huidige locatie kan het kunstwerk mogelijk nog beter tot zijn recht komen (wens Bolkesteinfonds) en worden grote financiële implicaties ten aanzien van verplaatsing en toekomstig beheer en onderhoud van het kunstwerk voorkomen. Mocht het kunstwerk niet verenigbaar blijken met de gewenste openheid en toegankelijkheid passend bij Saxion en de uitgangspunten binnen de Kien, dan zal Saxion opnieuw een verzoek doen om samen met de Gemeente de vervolgstappen te onderzoeken.

Kader

Verordening Adviesraad KOR, raadsbesluit 2002
Kunst en publieke ruimte in Deventer: De sokkel voorbij, raadsbesluit 2010
Ontwikkelperspectief de Kien, raadsbesluit december 2021

Betrokken partijen en participatie

Saxion is als eigenaar en beheerder van het kunstwerk niet volledig overtuigd dat het kunstwerk goed inpasbaar is en verenigbaar is met de nieuwe doelstellingen in het door hen op te stellen Masterplan voor de verbouwing. Zij begrijpen echter ook dat verplaatsing in de openbare ruimte en het eventueel overdragen van het eigendom en beheer naar de Gemeente een ingewikkeld proces is, nog afgezien van het vinden van de juiste alternatieve locatie. Zij waarderen de hulp en het advies van de Bolkesteinfonds in deze en ook de door de bij de Kien betrokken collega's mogelijk aangedragen alternatieven. De heer Kroon van het Bolkesteinfonds is enigszins verbaasd door de gewijzigde opstelling van de Adviesraad KOR anno 2022 en blijft graag op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek naar de verbeterde ruimtelijke inpassing op de huidige locatie.

De Kien partners ondersteunen het initiatief van Saxion ter verbetering van de voormalige hoofdingang en het handelingsperspectief voor de buitenruimte de Kien dat de Gemeente initieert. Zij kunnen indien gewenst meedenken over de inpassing van het kunstwerk hierin.

De erven van de overleden kunstenaar Ruud van de Wint zijn door de heer Kroon betrokken bij het onderzoek naar verplaatsing.

Argumenten voor en tegen

Uit eerder onderzoek van Saxion blijkt dat het kunstwerk niet passend is bij de entreefunctie; het besluit om de vernevelaar uit te schakelen is daar onderdeel van geweest. Echter, dit wordt in het advies van de Adviesraad KOR niet als doorslaggevend gezien in de waardering en beleving van het kunstwerk. De door hen benoemde punten kunnen worden meegenomen door Saxion naar de partij die de uitwerking van de interne verbouwing, entree en gevel vormgeeft. Tevens kan de Gemeente met de door haar te selecteren ontwerpende partij voor de Kien buitenruimte ondersteunen met voorstellen voor betere inpassing en aansluiting op het openbaar gebied. Gezien de forse implicaties van verplaatsing, lijkt het verstandig deze tussenstap te onderzoeken.

Financiële consequenties en dekking

Bij het overnemen van het KOR advies treden voor de Gemeente geen financiële consequenties op.

Openbaarmaking en communicatie

Het KOR advies is samen met de voorzitter van de Adviesraad besproken met Saxion en het Bolkesteinfonds. De projectmanager de Kien zal de vervolgstappen met Saxion organiseren.

Aanpak en uitvoering

Ontwikkeling Masterplan verbouwing Saxion: initiatief bij Saxion
Handelingsperspectief buitenruimte de Kien: concept gereed einde Q4 2022

Voor vervolgstappen ten aanzien van het kunstwerk is Saxion als eigenaar bevoegd te handelen, binnen de kaders van de Auteurswet. Wanneer verplaatsing in de openbare ruimte en het eventueel overdragen van het eigendom en beheer naar de Gemeente opnieuw aan de orde komen, zal dit conform de gemeentelijke procedure opnieuw voorgelegd worden aan de Adviesraad KOR.

Waarderingsformulier

Zonder titel – Ruud van de Wint

Bij de beoordeling van de verschillende criteria is uitgegaan van de situatie waarin het kunstwerk zich op dit moment bevindt, tenzij expliciet anders vermeld.

Toestand: waardering = goed

De fysiek zichtbare elementen van het kunstwerk 'Zonder titel' zijn in goede staat. De vernevelingsinstallatie die oorspronkelijk deel uitmaakte van het kunstwerk is korte tijd na de plaatsing uitgezet. Omdat dit element ontworpen is als onderdeel van het kunstwerk, zou je kunnen stellen dat het kunstwerk daarmee zo is dat het de waardering van de totale staat van het kunstwerk negatief beïnvloedt. De visuele verschijningsvorm van het kunstwerk is echter zo monumentaal en sterk, dat een dergelijke kwalificatie het kunstwerk bepaald geen recht zou doen. Het werk heeft dit extra element niet nodig.

De toestand van het kunstwerk wordt daarom (ondanks het ontbreken van de verneveling) als goed gewaardeerd.

Ensemble: waardering = gemiddeld

Het kunstwerk is compleet, met uitzondering van de vernevelingsinstallatie die hierboven wordt genoemd. De cortenstalen basis van het kunstwerk strekt zich uit over de luie trap richting de voormalige entree van de hogeschool.

Doordat de hoofdingang enkele jaren geleden is verplaatst naar de achterzijde van het gebouw (stationskant) heeft het kunstwerk zijn functie als markering van entree verloren.

Herkomst: waardering = goed

De herkomst van het kunstwerk duidelijk. Het kunstwerk is 1996 in opdracht van Hogeschool IJsselland (nu Saxion geheten) gerealiseerd door Ruud van de Wint.

Historisch: waardering = nvt

Het kunstwerk is een representatief voorbeeld van het oeuvre van Ruud van de Wint en vertegenwoordigt een specifiek tijdsbeeld in de kunst, en heeft zeker nog een actualiteitswaarde.

Artistiek: waardering = goed

Het kunstwerk is gemaakt door Ruud van de Wint (ook wel Rudi genoemd, 1942 – 2006).

Ruud van de Wint werkte in het begin van zijn kunstenaarschap vooral als schilder, later hield hij zich ook succesvol bezig met beeldhouwkunst en bouwkunst. Een van zijn bekendste projecten is De Nollen bij Den Helder. De daar aanwezige bunkers die nog dateerden uit de Tweede Wereldoorlog, hanteerde hij als artistiek uitgangspunt waar hij allerlei beeldhouwwerken, sommige van gigantisch formaat, aan toevoegde. De Nollen was voor hem een vorm van leven. Het maaien van de paden, het snoeien van de bomen of het repareren van het hek zijn even belangrijk als het maken van een sculptuur of een schilderij, omdat het allemaal onderdeel is van het Nollenproject en daarmee van het kunstenaarschap van Van de Wint.

Verspreid door Nederland staan ongeveer dertig monumentale sculpturen van zijn hand, veelal van cortenstaal. Zoals De Tong bij Lelystad en vijf sculpturen in Vijfhuizen (Haarlemmermeer), Knowing by Heart op de Rijkswarf en Wave bij het KIM in Den Helder. In 2006 verwierf Van de Wint een grote opdracht voor vier sculpturen in Hoogeveen die na zijn overlijden zijn gerealiseerd.

Van de Wint is ook bekend om zijn zeer grote schilderijen, die hij in de nieuwe vergaderzaal van de Tweede Kamer aanbracht.

Binnen het oeuvre van Ruud van de Wint is dit kunstwerk opvallend door het relatief figuratieve karakter van het werk en de aard van de locatie. De meeste andere kunstwerken hebben een grotere mate van

abstractie en zijn vaak in een niet-stedelijk landschap geplaatst. Het kunstwerk ligt als een half openstaande bloem (het wordt in de volksmond ook wel 'Tulp' genoemd) tegen pand aan. De ronde bogen en de roestbruine kleur van het werk vormen een scherp contrast met het hoekige witte gebouw waar het voor geplaatst is. Uit het ontwerpvoorstel van Ruud van de Wint blijkt dat hij deze tegenstelling ook expliciet noemt als uitgangspunt.

Informatief: waardering = nvt

Het kunstwerk heeft geen expliciete informatieve waarde.

Maatschappelijk: waardering = gemiddeld

Het kunstwerk wordt gewaardeerd, onder meer door de bedrijven en organisaties in de omgeving. Om die reden is het ook opgenomen in het ontwikkelperspectief voor De Kien. Er is geen verder onderzoek gedaan naar de waardering van het kunstwerk.

Beleving: waardering = goed

Het kunstwerk is markant en heeft door zijn uitstraling, formaat en positionering een hoge belevingswaarde. Zoals eerder beschreven vormt het qua kleur en vorm een scherp contrast met de witte gevel van Saxion. Juist de manier waarop het omhoog gedrukt lijkt te liggen tegen de trap en de muur – waardoor de 'bladeren' niet aan alle kanten op dezelfde manier lijken te kunnen uitkragen - draagt bij aan de dynamiek van het beeld. Ook lijkt het daardoor nog groter in maat. Wel is de directe omgeving (de context) van het kunstwerk wat rommelig, waardoor het kunstwerk niet optimaal tot zijn recht komt.

**Interactie kunstwerk / omgeving: waardering = goed
(aanvullend op bovenstaand criterium van beleving)**

Het kunstwerk fungeert als een opvallende en tot de verbeeldingsprekende markering voor Saxion. Door de prominente positie op de teruggeplaatste entree (die speciaal hiervoor lijkt te zijn vormgegeven) is het een van de weinige onderbrekingen op de strakke en strenge gevel langs de Handelskade. Het kunstwerk heeft een grote zichtbaarheid in de wijde omgeving, ook vanaf de overkant van het water.

Museaal: nvt

Economisch: waardering = gemiddeld

Het kunstwerk heeft van zichzelf een economische waarde, gezien de waardering van Ruud van de Wint als kunstenaar en de positie van dit werk binnen zijn oeuvre.

Conclusie en advies

Wijziging van ruimtelijke context

In 2012 is de hoofdentree van Saxion verplaatst van de Handelskade naar – gezien vanuit de stad – de achterkant van het gebouw, aan het spoor.

Naar aanleiding van die verandering van context heeft Jan Kroon enige jaren geleden het initiatief genomen om te onderzoeken of het kunstwerk van Ruud van de Wint verplaatst zou kunnen worden. Hij is van mening dat het kunstwerk op de huidige locatie te weinig ruimte heeft (dat was ten tijde van de plaatsing ook de mening van de kunstenaar, maar vanwege de benodigde ruimte voor infrastructuur is het kunstwerk dichterbij het gebouw geplaatst dan bedacht) en daardoor niet optimaal tot zijn recht komt.

Er is samen met Saxion en de gemeente naar een nieuwe locatie gezocht. Die is gevonden en er is onderzoek gedaan naar onder meer de financiële consequenties. Ook de gemeentelijke adviesraad was daarbij betrokken. Het voorstel betreft een verplaatsing naar de waterpartij aan de andere kant van de Handelskade, dichtbij de Boreelkazerne. Uit het onderzoek bleek dat er een forse investering nodig was om dit mogelijk te maken: niet alleen voor het kunstwerk zelf, maar ook de sokkel dient opnieuw ontworpen en uitgevoerd te worden. Uiteindelijk bleek dat noch de gemeente, noch Saxion deze kosten op zich wilde nemen. Nu, vanwege de ontwikkeling van De Kien, wordt de mogelijkheid opnieuw onderzocht. Daarbij is naar aanleiding van een stedenbouwkundige nog een tweede optie voorgesteld: in de gracht ten zuiden van de brug van de Kazernestraat.

Uit de laatste informatie blijken er nog meer recente ontwikkelingen te zijn die van invloed zijn op de situatie. Zo zal ook de voormalige hoofdentree van Saxion weer een grotere rol krijgen, om zo in het kader van ontwikkelingen rondom De Kien de verbinding met de stad te versterken. Naar aanleiding van het verzoek van de gemeente Deventer heeft de Adviesraad alle aspecten rond het kunstwerk en de vraag opnieuw bekeken.

De adviesraad is na zorgvuldig onderzoek van mening veranderd over de wenselijkheid van verplaatsing, en wel om de volgende redenen:

1. Door de voorgenomen wijziging van functie van de locatie van het kunstwerk, verandert ook de context en krijgt het kunstwerk opnieuw de functie van markering;
2. Het eerder geschetste probleem van het niet tot zijn recht komen van het kunstwerk blijkt na nader onderzoek wat betreft de adviesraad niet zozeer voort te komen uit de locatie, maar vooral uit de vormgeving van de nis waarin het kunstwerk geplaatst is, die rommelig te noemen is;
3. Het kunstwerk is speciaal voor deze locatie gemaakt, net als de sokkel. Hoewel de plaatsing tegen de gevel wat lijkt te schuren, draagt het juist ook bij aan de dynamiek van het kunstwerk, de monumentaliteit en daardoor aan de zeggingskracht (en beleving).

Bij de verplaatsing van het werk naar de waterpartij zal het monumentale karakter beduidend minder worden en verliest het ook het contrast met de gevel. Bij de andere locatie is de schaal beter, maar gaat ook het contrast met de witte gevel verloren, net als de relatie met Saxion.

Tot slot speelt voor de Adviesraad ook het financiële kader een rol. Er is een aanzienlijke investering nodig om het kunstwerk te verplaatsen. De adviesraad is van mening dat verplaatsing géén verbetering oplevert, en ziet bovendien juist mogelijkheden om vanwege de versterking van de rol van de entree van het kunstwerk de huidige locatie te verbeteren. Een investering in het opknappen van deze plek, met aandacht voor de detaillering ervan, zou ons inziens wezenlijk bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en uitstraling van dit markante kunstwerk.

Deze overwegingen en argumenten, gecombineerd met de waardestelling zoals we die hierboven beschreven, zijn voor de adviesraad reden om het college van B&W van Deventer te adviseren het kunstwerk op de huidige plek te behouden en – indien er vanwege de verandering van functie geïnvesteerd wordt in de fysieke omgeving – de ruimtelijke context van het kunstwerk te verbeteren.